

ไข้

คณะอนุกรรมการที่ปรึกษาในการจัดทำพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย*
และคณะอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย†
ในคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ไข้ น. ๑. ความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิต เช่น ไข้พิษ ไข้กาฬ ไข้เหนือ ไข้หวัด. นอกจากนี้ ในทางการแพทย์แผนไทย ยังมีไข้ตัวเย็นอันเกิดจากธาตุไฟพิการ. ๒. อาการครั่นเนื้อครั่นตัว สะบัดร้อน สะท้านหนาว ปวดเมื่อย โดยทั่วไปหมายถึงอาการที่มีอุณหภูมิของร่างกายสูงขึ้นผิดจากระดับปรกติเนื่องจากความเจ็บป่วย.

ไข้กาฬ, ไข้กาล น. ๑. ชื่อโรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีไข้ มีเม็ดขึ้นตามอวัยวะภายใน เช่น ปอด ตับ ม้าม แล้วผุดออกมาที่ผิวหนังเป็นเม็ดสีดำ สีเขียว สีคราม หรือเป็นเม็ดทรายเป็นแผ่น เป็นวงทั่วตัว ทำให้เกิดอาการแตกต่างกันไป แบ่งออกเป็น ๑๐ ประเภท ได้แก่ ไข้ประกายดาษ, ไข้ประกายเพลิง, ไข้หัด, ไข้เหือด, ไข้สวัด, ไข้มน้ำค้าง, ไข้มน้ำเข้า, ไข้ลาบเพลิง, ไข้ลามทุ่ง และไข้แกงทะเลสาบ. ๒. ชื่อโรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้สูง และมีเม็ดผื่นตามร่างกาย ได้แก่ ไข้ประดง ไข้กระโดน และไข้รากสาด.

ไข้ประกายดาษ น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดผุดขึ้นทั่วตัวเหมือนผีดาษ มีไข้สะท้านร้อนสะท้านหนาว มี

ทำเย็น ปวดศีรษะ ตาแดง เชื่อมมัว ปวดในเนื้อ ในกระดูก ลึนกระด้าง คางแข็ง หอบสะอึก เป็นต้น.

ไข้ประกายเพลิง น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการคล้ายไข้ประกายดาษ แต่อาการรุนแรงมากกว่า เช่น ไข้สูง เม็ดที่ผุดขึ้นมีขนาดใหญ่.

ไข้ออกหัด น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อน สะท้านหนาว เชื่อมมัว ปวดศีรษะ หลังจากนั้นจะมีเม็ดทรายยอดแหลมผุดขึ้นทั่วตัว หากไม่มีเม็ดยอดผุดขึ้นมาโบราณเรียก หัดหลบ หรือไข้หัดหลบ ผู้ป่วยจะมีอาการท้องเสีย เป็นต้น, ไข้หัด ก็เรียก.

ไข้หัดหลบ น. ดู ไข้ออกหัด.

ไข้หัด น. ดู ไข้ออกหัด.

ไข้ออกเหือด น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการคล้าย ไข้ออกหัด แต่เม็ดที่ผุดขึ้นทั่วตัวยอดไม่แหลม, ไข้เหือด ก็เรียก.

ไข้เหือด น. ดู ไข้ออกเหือด

ไข้สูงสวัด น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อน

*วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานอนุกรรมการ, ชยันต์ พิเชียรสุนทร รองประธานอนุกรรมการ, และอนุกรรมการ ๒๕ คนดังนี้ : กัจจกร มนูญปัจจุ, กฤษณา ชูติมา, สมชัย บวรกิตติ, ปณต มิคะเสน, สมบูรณ์ เกียรตินันท์, ปราโมทย์ เสถียรรัตน์, ชลธิรา สัตยาวัฒนา, เย็นจิตร เตชะดำรงสิน, เรวัต สุทนต์จิตตะ, นัยนา วราอศวัตติ, อัญชลี จูฑะพุทธิ, ประกอบ อุบลขาว, ปิ่นแก้ว ตันนวล, บุญมี ทองศรี, มนาวุฑฒ ผุดผาด, กันทิมา สิทธิธัญกิจ, สมทรง ศกุนตนาค, มาลา สร้อยสำโรง, ธนาธิป ฉิมแพ, สมบัติ พลายน้อย, สุพจน์ แจ่มเร็ว, ปวิตร ว่องวิระ, ยงยุทธ ตรีนุชกร

†วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานอนุกรรมการ, ชยันต์ พิเชียรสุนทร รองประธานอนุกรรมการ, และอนุกรรมการ ๑๗ คน ดังนี้: พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, สมบูรณ์ เกียรตินันท์, นัยนา วราอศวัตติ, ปราโมทย์ เสถียรรัตน์, ศิริพงษ์ แพทยานนท์, สมศักดิ์ วัลลิเมียร, อัม แสงปัญหา, วุฒิ วุฒิธรรมเวช, สุวัฒน์ ตั้งจิตเจริญ, กัญจนา ตวีเศษ, พรทิพย์ เต็มวิเศษ, อัญชลี จูฑะพุทธิ, สมทรง ศกุนตนาค, กันทิมา สิทธิธัญกิจ, มาลา สร้อยสำโรง, จิรัชยา แก้วสนธยา, ธนาธิป ฉิมแพ.

สะท้านหนาว อาจมีอาการปวดศีรษะร่วมด้วย ผิวหนังมีตุ่มเล็ก ๆ คล้ายเม็ดทราย ภายในมีน้ำใส ๆ ซึ่งต่อมาเป็นหนอง และตกสะเก็ดในที่สุด ตุ่มเล็ก ๆ เหล่านี้จะเรียงเป็นแถวลักษณะเหมือนงู ตำราว่าโรคนี้ถ้าเกิดในผู้หญิงจะเป็นข้างซ้าย ส่วนผู้ชายจะเป็นข้างขวา และเมื่อเม็ดเหล่านี้เรียงเป็นแถวข้ามสันหลังไปจะรักษาไม่ได้, ใช้งูตัวดี ก็เรียก.

ไข้งูตัวดี น. ดู *ไข้งูตัวดี*.

ไข้เริ่มน้ำค้าง น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อนสะท้านหนาว เชื่อมมัว ปวดศีรษะ มีเม็ดเล็ก ๆ ผุดเรียงตัวกันแน่นจนเห็นเป็นแผ่นเดียวกันหลายกลุ่ม ภายในมีน้ำใส ๆ (เรียก เริ่มน้ำค้าง).

ไข้เริ่มน้ำขาว, ไข้เริ่มน้ำเขียว น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อนสะท้านหนาว เชื่อมมัว ปวดศีรษะ ผิวหนังมีเม็ดเล็ก ๆ ผุดเรียงตัวกันแน่นจนเห็นเป็นแผ่นเดียวกัน มีหลายกลุ่ม ภายในมีน้ำขุ่น ๆ (เรียกน้ำขาวหรือน้ำเขียว).

ไข้ลำลาบเพลิง น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อน สะท้านหนาว ปวดศีรษะ เชื่อมมัว ผิวหนังมีผื่นผุดขึ้นเป็นแผ่น ๆ ทำให้ปวดแสบปวดร้อนมากเหมือนไฟไหม้ น้ำร้อนลวก หากรักษาไม่ถูกต้องอาจถึงตายได้.

ไข้ไฟลามทุ่ง น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อนสะท้านหนาว ปวดศีรษะ เชื่อมมัว ผิวหนังมีผื่นผุดขึ้นเป็นแผ่น ๆ มีลักษณะคล้ายไข้ลำลาบเพลิง แต่อาการของโรคจะลุกลามอย่างรวดเร็วเหมือนไฟลามทุ่ง.

ไข้กำแพงหลาย น. ชื่อไข้กาฬประเภทหนึ่ง น. ผู้ป่วยมีไข้ สะบัดร้อน สะท้านหนาว เชื่อมมัว ร้อนใน กระหายน้ำ ฟกบวม ผิวหนังมีตุ่มขนาดใหญ่ผุดขึ้นมา ลักษณะเป็นตุ่มหัวเดียว ถ้าตุ่มนี้แตกจะทำให้อาการของโรครุนแรงมาก หากรักษาไม่ทันอาจถึงตายได้.

ไข้กระโดง น. ชื่อไข้กาฬกลุ่มหนึ่ง การดำเนินโรคเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง หากรักษาไม่ทันอาจถึงตายได้ มี ๔ ประเภท คือ ไข้กระโดงน้ำ ไข้กระโดงไฟ ไข้กระโดงเกลบ และไข้กระโดงหิน.

ไข้กระโดงน้ำ น. ชื่อไข้กระโดงประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ เชื่อมมัว หมดสติ เป็นต้น.

ไข้กระโดงไฟ น. ชื่อไข้กระโดงประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการตัวร้อนเหมือนถูกไฟเผาทั้งตัว.

ไข้กระโดงเกลบ น. ชื่อไข้กระโดงประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดเหมือนทรายผุดขึ้นทั่วตัว มีอาการคันมาก.

ไข้กระโดงหิน น. ชื่อไข้กระโดงประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยที่เป็นไข้ประเภทนี้จะเย็นได้อย่างเดียว เมื่อนั่งลงจะเจ็บปวดและทรมานมาก.

ไข้รากสาด, ไข้ลากสาด น. ชื่อไข้กาฬกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยอาจมีตัวร้อนจัด มือเท้าเย็น ปวดศีรษะมาก ตาแดง เพ้อ มือกำเท้ากำ ตาเหลือกตาซ้อน หรืออาจมีตัวเย็น เหงื่อตกมาก แต่ร้อนภายใน หอบ สะอึก ลึนกระต้างคางแข็ง เชื่อมมัว ไม่มีสติ. นอกจากนี้ ยังมีอาการถ่ายเป็นเลือด ใสเป็นเลือด อาเจียนเป็นเลือด เป็นต้น. ไข้รากสาดยังแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท เรียกชื่อแตกต่างกันไปตามลักษณะอาการที่ปรากฏให้เห็นทางผิวหนัง ได้แก่ ไข้รากสาดปานแดง ไข้รากสาดปานดำ ไข้รากสาดปานเขียว ไข้รากสาดปานเหลือง ไข้รากสาดปานขาว ไข้รากสาดปานม่วง ไข้รากสาดนางแย้ม ไข้รากสาดพะนันเมือง และไข้รากสาดสามสหาย.

ไข้รากสาดปานแดง น. ชื่อไข้รากสาดประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่มขนาดเล็กสีแดงผุดขึ้นเป็นกลุ่มทั่วทั้งตัว ตำราว่าผู้ป่วยเป็นโรคนี้ตาย รักษาไม่ได้.

ไข้รากสาดปานเหลือง น. ชื่อไข้รากสาดประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่มขนาดเล็กผุดขึ้นตามผิวหนังทั่วทั้งตัว ผิวและลิ้นเป็นสีเหลือง.

ไข้รากสาดปานดำ น. ชื่อไข้รากสาดประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นสีน้ำเงินเข้มเกือบดำ ผุดขึ้นมาเป็นวง ๆ ตามตัว ลิ้นเป็นสีดำ.

ไข้รากสาดปานเขียว น. ชื่อไข้รากสาดประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นสีคราม ขนาดแตกต่างกัน ผุดขึ้นเป็นกลุ่มตามผิวหนัง ถ้าเป็นทั่วทั้งตัว และลิ้นเป็นสีคราม อาจตายได้.

ไข้รากสาดปานขาว น. ชื่อไข้รากสาดประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่น

สีขาวยุติขึ้นเป็นวง ขนาดเท่าผลพุทรา ถ้าขึ้นทั่วทั้งตัว อาจตายได้.

ใช้รากสาตปานม่วง น. ชื่อใช้รากสาตประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่ม สีม่วงเข้ม ยุติขึ้นทั่วทั้งตัว อาจตายได้.

ใช้รากสาตนางแย้ม น. ชื่อใช้รากสาตประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่ม ขนาดแตกต่างกันยุติขึ้นติดกันเป็นกลุ่ม ๆ ทั่วทั้งตัว อาจตายได้.

ใช้รากสาตพะนันเมือง น. ชื่อใช้รากสาตประเภทหนึ่ง ผู้ป่วย มีผิวหนังนูนขึ้นเป็นแถบสีดำขนาดต่าง ๆ ทั่วทั้งตัว.

ใช้รากสาตสามสหาย น. ชื่อใช้รากสาตประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมี เม็ดสีแดงเป็นขุมคล้ายเห็บสุนัข ยุติขึ้นทั่วทั้งตัว.

ใช้พิษใช้กาฬ น. ชื่อโรคกลุ่มหนึ่งที่มีอาการรุนแรง ผู้ป่วยจะ ปวดศีรษะ ตัวร้อนจัด ปากแห้ง ฟันแห้ง น้ำลายเหนียว ตาแดง ร้อนในกระหายน้ำ มือเท้าเย็น มีเม็ดสีดำ สีแดง หรือสีเขียว ขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างยุติขึ้นตามร่างกาย แบ่งออกได้เป็น ๒๑ ประเภท โดยเรียกชื่อต่างกันตาม ลักษณะอาการ เช่น ใช้สีดำ ใช้สีแดง ใช้ปานดำ ใช้ปาน แดง ใช้รากสาต.

ใช้สีดำ, ใช้สีแดง น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่น เป็นแผ่นสีดำขนาดต่าง ๆ กัน ขึ้นทั่วทั้งตัว มีอาการตัว ร้อน มือเท้าเย็น ตาแดง ปวดศีรษะ เป็นต้น.

ใช้สีแดง, ใช้สีดำ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นเป็น แผ่นสีแดงขนาดต่าง ๆ กัน ขึ้นทั่วทั้งตัว มีอาการคล้าย ใช้สีดำ แต่รุนแรงน้อยกว่า.

ใช้ปานดำ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นคล้าย ปานสีดำขนาดต่าง ๆ กันยุติขึ้นมา มีไข้ ปวดศีรษะ ตาแดง เชื่อมมัว ร้อนในกระหายน้ำ บางครั้งอาจมีอาการมือ เท้าเย็น หรือลิ้นกระด้างคางแข็ง หากผื่นนี้ยุติขึ้นทั่วตัว อาจทำให้ตายได้.

ใช้ปานแดง น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นคล้าย ปานสีแดงขนาดต่าง ๆ กันยุติขึ้นมา มีอาการคล้ายใช้ ปานดำ แต่รุนแรงน้อยกว่า.

ใช้ดานหิน, ใช้ดารหิน น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วย มีผื่นยุติขึ้นมา อาจมีสีเขียว สีคราม สีแดง หรือสีดำก็ได้

ทำให้มีไข้ แต่ตัวเย็น ร้อนในกระหายน้ำ ลิ้นกระด้างคาง แข็ง ปากคอดแห้ง เชื่อมมัว เป็นต้น.

ใช้มหาเมฆ, ใช้มะหาเมฆ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่มหรือเม็ดขึ้นอยู่ใต้ผิวหนัง เห็นเป็นเงาสีดำอยู่ ในเนื้อ ทำให้มีอาการเชื่อมมัว ลิ้นกระด้างคางแข็ง หอบ สะอึก ปากพันแห้ง ถ่ายอุจจาระปัสสาวะไม่รู้ตัว เป็นต้น.

ใช้มหาทิล น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีตุ่มหรือเม็ด ขึ้นอยู่ใต้ผิวหนัง เห็นเป็นเงาสีน้ำเงินเข้มเหมือนสีนิลอยู่ในเนื้อ มีอาการคล้ายกับใช้มหาเมฆ.

ใช้สายฟ้าฟาด น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นขึ้น เป็นริ้วสีแดง สีเขียว หรือสีดำ พาดลงมาตามตัว ทำให้มี ไข้สูง ร้อนในกระหายน้ำ ปากขม ปากพันแห้ง เชื่อมมัว เป็นต้น.

ใช้ไฟเดือนห้า น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีผื่นสี ดำหรือสีแดงขึ้นที่หน้าอก ทำให้มีอาการร้อนในอกมาก ร้อนในกระหายน้ำ เชื่อมมัว ลิ้นกระด้างคางแข็ง เป็นต้น.

ใช้เปลวไฟฟ้า น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้สูง ทำให้ใบหน้า จมูก ออก และลิ้นเป็นสีดำ, ปาก ลิ้นและ ฟันแห้ง, เพดานปากลอก หมดสติ เป็นต้น.

ใช้ข้าวไหม้หน้อย, ใช้เข้าไหม้หน้อย น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภท หนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดเล็ก ๆ ที่มียอดแหลมสีขาว ขึ้นเป็น แผ่นทั่วตัว ทำให้มีไข้สูง มือเท้าเย็น เจ็บทั้งในเนื้อและ ในกระดูก หอบ สะอึก เชื่อมมัว ลิ้นกระด้างคางแข็ง เป็นต้น.

ใช้ข้าวไหม้ใหญ่, ใช้เข้าไหม้ใหญ่ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภท หนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดเล็ก ๆ ที่มียอดแหลมสีขาว ขึ้นเป็น แผ่นทั่วตัว ผู้ป่วยมีอาการคล้ายกับใช้ข้าวไหม้หน้อย แต่ รุนแรงกว่า นอกจากนั้น อาจมีอาการปวดศีรษะมาก ตาแดง มือเท้าเย็น เป็นต้น.

ใช้กระดานหิน, ใช้กระดาดหิน น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดขึ้นทั่วตัว เมื่อแรกขึ้นเม็ดเป็นสีแดง จากนั้น จะเป็นสีดำติดกับเนื้อ ทำให้คัน สะบัดร้อน สะท้านหนาว ปวดศีรษะมาก ตาแดง มือเท้าเย็น เจ็บในเนื้อในกระดูก ลิ้นกระด้างคางแข็ง เป็นต้น.

ใช้สังวาลพระอินทร์ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดสีแดงขึ้นเป็นแถว พาดเฉียงบ่า ทำให้มีอาการหอบ สะอึก สะบัดร้อน สะท้านหนาว เป็นต้น.

ใช้ข้าวใหม่ใบเกรียม, ใช้เข้าใหม่ใบเกรียม น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดสีแดงขึ้นทั่วตัว เม็ดอาจเล็กบ้างใหญ่บ้าง ทำให้มีอาการปวดในเนื้อในกระดูก ลื่นกระด้างคางแข็ง หอบ สะอึก หมดสติ เป็นต้น. เมื่อใช้หายแล้ว เม็ดเปลี่ยนเป็นริ้วสีดำ ถ้าเม็ดที่ขึ้นลามไปที่ตับหรือปอด จะทำให้ผู้ป่วยตายทุกราย.

ใช้ดาวเรือง น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดผุดขึ้นมาเหมือนลายโคมคั้งลูก มีไข้สูงแต่เมื่อทำเย็นตาแดงปวดศีรษะ อาเจียน เชื่อมมัว ร้อนในกระหายน้ำ หอบ สะอึก ลื่นกระด้างคางแข็ง เป็นต้น. ผู้ป่วยบางรายอาจรักษาให้หายได้.

ใช้หงษ์ระทด น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้ มือเท้าเย็น ผิวหนังเกรียม ตัวแข็งเหมือนท่อนไม้ เชื่อมมัว

ลื่นกระด้างคางแข็ง หอบ สะอึก เป็นต้น.

ใช้จันทร์สูตร น. ใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้สูง มือเท้าเย็น เชื่อมมัว ไม่มีสติ ตัวแข็งเหมือนท่อนไม้ หอบ สะอึก เป็นต้น. ใช้นี้จะกำเริบทำให้หมดสติเมื่อพระจันทร์ขึ้น.

ใช้สุริยสูตร น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีไข้สูง มือเท้าเย็น เชื่อมมัว ไม่มีสติ ตัวแข็งเหมือนท่อนไม้ หอบ สะอึก เป็นต้น. ใช้นี้จะกำเริบทำให้หมดสติเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น.

ใช้เมฆสูตร น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการคล้ายใช้สุริยสูตร แตกต่างกันไปใช้จะกำเริบทำให้หมดสติเมื่อเกิดพายุฝน.

ใช้ระบุงชาติ น. ชื่อใช้พิษใช้กาฬประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดสีแดงผุดขึ้นตามร่างกาย ทำให้เชื่อมมัว ร้อนในกระหายน้ำ หอบ สะอึก ใช้ประเภทนี้รักษายาก.

(ยังมีต่อ)